

TIMBRE DE LA E ACCENTUADA GRÀFICAMENT

	OBERT a tot arreu	OBERT en cat. oriental TANCAT en cat. occidental ¹⁴	TANCAT a tot arreu
MOTS AGUTS		<p>è: <i>alè, cafè, mercè, comitè, oboè, terraplè, vostè; amè, serè</i> (adj.); <i>perquè; cinquè, sisè...</i>; etc.</p> <p>exceptuant →</p>	<p>els verbs: <i>cantaré, faré, vindré, estigué, pogué, digué</i>, etc.; els mots <i>abecé, peroné, ximpanzé, Bernabé</i>; els gal·licismes com <i>clixé, consomé, jaqué, quinqué, puré</i>, etc., i els compostos de bé (<i>també, gairebé, malbé...</i>), té (<i>conté, sosté...</i>), ve (<i>convé, prové...</i>)</p>
		<p>-ès: <i>burgés, francés, pagès, entremés, xerès; encès, entès, promés, imprès, Vallès, Penedès; Forès; espès; interès</i> (a Barcelona); etc.</p> <p>exceptuant →</p>	<p>els verbs: <i>cantés, volgués, vingués</i>, etc.; els mots <i>adés, després</i> i compostos de més (<i>endemés, només...</i>) i la majoria dels que fan el plur. en -essos: <i>accés, congrés, exprés, través</i>, etc.</p>
		<p>-èn: <i>edèn mossèn; aprèn, comprèn, repren</i>, etc., <i>ofèn</i>; etc.</p> <p>exceptuant →</p>	<p>els verbs en -tén (<i>entén, estén, pretén...</i>), -cén (<i>encén</i>), i els mots <i>amén, Tuixén</i></p>
PLANS	<p>la majoria: <i>arsènic, dèbil, crèdul, pétal, esfèric, mèrit, centim</i>, etc.; <i>Arsè-guel</i>, etc.</p> <p>exceptuant →</p>	<p>els infinitius: <i>conèixer, merèixer, parèixer, vèncer, convèncer; fènyer, empènyer, estrènyer</i>;</p> <p>l'imperf. ind.: <i>dèiem, dèieu; quèiem..., fèiem...</i>, etc.</p>	<p>els inf.: <i>témer, prémer, esprémer, créixer, néixer, péixer; ésser</i>;</p> <p><i>érem, éreu</i>;</p>
			<p>el pret. perf.: <i>diguérem, diguéreu</i>, etc.; el pret. imp. subj. <i>féssim, féssiu</i>, etc.;</p>
		<p>els mots <i>bèrbol, cèrcol, grèvol, pèntol, pèsol, sègol, tèrbol, trèmol</i> (i <i>terra-trèmol</i>), <i>trèvol, sèver</i></p>	<p><i>feréstec, préssec, préstec, créixens, cèrvol, déntol, évol, llécol, llépol, crémor; Térmens, Eller</i></p>
ESDRÚIXOLS	<p>la gran majoria: <i>anècdo-ta, dècima, sémola, gènesi, mètode, etcètera, cèlebre, diferència, ma-tèria, comèdia, magnè-sia, perpètua, pèrdua, tè-nue</i>, etc.</p> <p>exceptuant →</p>		<p><i>feréstega, cèrvola, llépola; església, llémèna, tèm-pores, téssera; Dénia, Èn-guera, Ènova, Èssera, Géme-nes, Sénia</i></p>

14. Ací grafiam segons la pronúncia de Barcelona, que és com convé de fer-ho en escrits d'àmbit general. En publicacions regionals, com les valencianes, hom veu que accentuen segons el timbre de la pròpia variant (p. e. grafiant *alé, burgés, mossén, conèixer*, etc.). En tot cas, cadascú ha de pronunciar la *e* segons el seu dialecte, que tots són igualment catalans. Recordem que al Rosselló no distingeixen entre *e* oberta i *e* tancada, sinó que l'articulen amb un so mitjà.

TIMBRE DE LA O ACCENTUADA GRÀFICAMENT

	O B E R T	T A N C A T
AGUTS	<p><i>açò, això, allò; però</i>;</p> <p>els compostos de bo (<i>de debò...</i>), so (<i>res-sò...</i>), to (<i>semitò</i>), tro (<i>retrò</i>);</p> <p>els subst. <i>Ambròs, arròs, Bolòs, carcabòs, espòs, repòs, Seròs, talòs, terrandòs, terròs, Tredòs, Vandellòs</i>; i els compostos de clos (<i>exclòs...</i>), cos (<i>guardacòs...</i>), gros (<i>bocagròs...</i>), os (<i>renòs...</i>)</p>	<p>la majoria: <i>atenció, botó, cançó, camió</i>, etc. (pl. -ons: <i>atencions...</i>); <i>ambdós, col-lós</i>; noteu els adjectius: <i>boirós, gloriós, saborós, sortós, verinós</i>, etc.</p> <p>← exceptuant</p>
PLANS	<p>la majoria: <i>mòbil, sòcol, mòdul, bibliòfil, lò-gic, autògraf, pròleg, tròlei, sòlid, dòlmens, melòman, fenòmens, còncau, rònc, pseudò-nim, Òpol, tòrcer, apòstol, pròxim</i>, etc.</p> <p>exceptuant →</p>	<p><i>estómac, furòncol; Fórnols, Gósol, Sólter, córrer</i> (i <i>descórrer</i>, etc.); <i>córrer</i>, etc. <i>fòrem, fóreu; fòssim, fòssiu</i>;</p> <p>també <i>gòndol</i> (que el dicc. oficial grafia, erròniament, <i>gòndol</i>)</p>
ESDRÚIXOLS	<p>la gran majoria: <i>diòcesi, demòcrata, hipòcri-ta, Òdena, custòdia, mòdica, atròfia, tòfona, còlera, magnòlia, quilòmetre, mòmia, còmo-de, colònia, crònica, òpera, còpia, òrfena, memòria</i>, etc.</p> <p>exceptuant →</p>	<p><i>escòrpora, fórmula, gòdua, pólvora, tòm-bola, tòrtora</i>;</p> <p>també <i>gòndola</i> (que el dicc. oficial gra-fia, erròniament, <i>gòndola</i>)</p>

Timbre de la E i de la O no accentuades gràficament

A part els casos que hem vist fins ara, també és útil de saber amb quin timbre es diuen les altres es i os tòniques encara que no s'hi hagi de posar accent gràfic.

1) TIMBRE DE LA E TÒNICA. Regles generals: La *e* es pronuncia OBERTA:

- quan la vocal de la síl·laba següent és una *i*: *tebi, ebri, neci, medi, xeflis, col·legi, evangeli, melis, putxinelli, pelvis, premi, silenci, incendi, conveni, bienni, tennis, prolepsi, obsequi, adverbí, sesterci, misteri, epidermis, contuberni, beverri, nervi, catequesi, estri, seti, diabetis, petri, confetti, emfiteusi, previ, trapezi*, etc.
- íd. quan és una *u*: *efebus, negus, oremus, ingenu, superflu, perpetu, fetus*, etc.
- davant de *l* o *ll*: *arrel, candela, melca, elf, pelfa, belga, elm, espelma, delme, excels, melsa, empelt, delta, feltre, selva, Elx*, etc. (excepció: *ela*); *novel·la, interpel·la, xarel·lo*.
- davant de *rr*: *terra, esquerre, ferro*, etc.

Quant als casos no compresos en les regles precedents, vegeu el quadre de la pàgina següent, per ordre alfabètic de rimes (és a dir, de les terminacions a partir de la vocal tònica), on es veu la pronúncia, a vegades divergent segons els dialectes,¹⁵ de la lletra *e* tònica en les terminacions més abundants:¹⁶

15. Generalment a causa del divers tractament que han rebut, en passar al romanç, la *e* llarga o la *i* breu llatines: «plenu» *ple*; «piper» *pebre*, etc. Una exposició d'aquest tema de fonètica històrica, aplicada a totes les vocals i comparativament amb el castellà, es troba en FABRA 1912, pp. 454ss.